

Dé veldwerkfoto, v.l.n.r. Ruud (de Offer) Offermans, Robbert Crul, Felix Wolf en Mark (de Sneth) Snethlage.

‘Alsof we iets van ons ontdekken, daar waar eerst niets was. We weten waar we heengaan dieper het Heuvelland in waar niemand komen mag.’

‘Dat wat ik had meegemaakt een spiritueel proces was en geen geestelijke ziekte.’

‘Als dat wat je zoekt niet in jezelf vindt, zul je het nooit daarbuiten vinden; Ik ben immers vanaf het begin bij je geweest en Ik ben dat wat het einde van het verlangen bereikt wordt.’

Vivianne Crowley / Wicca: The Old Religion in the New Age.

Belangrijk is wat er niet geschreven is: de leegte, de stilte, de eenzaamheid, het Hiëronymusplantsoen / Ruud Offermans.

Voorkant: veldwerk in de Franse Alpen. Ruud & Robbert.

Landschap speelt een centrale rol bij de oplossing van belangrijke vraagstukken. In de programma Landschapsgeschiedenis bestudeer je de ontstaanswijze, opbouw en betekenis van het landschap. De kennis die je opdoet, leer je actief inzetten op het gebied van ruimtelijke ordening, erfgoedzorg, landschapsbeleid, landschapsplanning en landschapsbeheer.

Landschapsgeschiedenis hanteert een sterk interdisciplinaire aanpak, waarbij diverse benaderingen worden gecombineerd binnen de driehoek aarde, mens en natuur. Zo krijg je een praktische scholing in het analyseren van de opbouw en ontstaansgeschiedenis van het landschap met behulp van bronnen en methoden uit verschillende vakgebieden: Geografische Informatie Systemen (GIS); historisch-geografisch veldwerk; archiefonderzoek; oud schrift (Paleografie); veldbodemkunde; landschapsbelevingsonderzoek; historische kartografie; naamkunde (toponymie); oral history; pollenonderzoek (paleobotanie).

Me, myself and I.

Voorwoord

Een geograaf, geografe of aardrijkskundige is iemand die de relatie tussen mensen en hun natuurlijke omgeving vanuit een ruimtelijk perspectief bestudeert, en de natuurlijke gesteldheid van de bodem bestudeert. Vele bekende geografen komen voort uit andere disciplines dan de geografie. Omgekeerd is de geograaf Willem Frederik Hermans veel bekender geworden als schrijver.

Aardrijkskundige of geograaf wordt men na een universitaire studie.

Tegenwoordig maakt men in Nederland onderscheid tussen de sociaalgeograaf, de fysisch-geograaf en de historisch-geograaf.

Zo kan men aan de Vrije Universiteit Amsterdam, Universiteit van Amsterdam en de Universiteit Utrecht een 'master in de aardwetenschappen' behalen; aan de Katholieke Universiteit Nijmegen, de Rijksuniversiteit Groningen en de Universiteit van Amsterdam richt men een 'master in de sociale geografie' in. In de jaren 60 is vanuit de sociale geografie de discipline planologie ontstaan. De Wageningen Universiteit is nu een van de leidende universiteiten in de ruimtelijke planning. Eerder ontstond vanuit de sociale geografie al de historische geografie, waarover onderwezen wordt aan de Wageningen Universiteit, de Rijksuniversiteit

Groningen, de Universiteit Utrecht en de Vrije Universiteit Amsterdam.

In Vlaanderen bieden de Katholieke Universiteit Leuven, de Universiteit Gent en de Vrije Universiteit Brussel een opleiding 'master in de geografie' aan. Daarbinnen zijn er meerdere afstudeerrichtingen, onder andere de *fysische aardrijkskunde of geowetenschappen, de planning en ontwikkeling, de landmeetkunde en de geodesie*. De meer sociale afstudeerrichtingen hebben dan raakvlakken met economie, sociologie en de antropologie.

Alle rechten voorbehouden ©, Sittard, februari 2025.

© Niets uit deze uitgave mag worden openbaar gemaakt door middel van druk, fotocopy, microfilm of op welke andere manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

Alle personages, toestanden, gebeurtenissen en instellingen in deze roman zijn louter denkbeeldig. Elke gelijkenis met de werkelijkheid berust bijgevolg op het toeval.

Inleiding

Ik wilde een boek schrijven over de studiegeografie in Utrecht. Had al boeken verzameld over Utrecht. Maar na het nakijken van oude fotoboeken was het voor mij duidelijk. Ik moest een boek schrijven over de highlight van de studie. Namelijk het veldwerk. Daar waar de studie fysische geografie zo rijk aan is.

Nadenkend kwam ik op een merkwaardig fenomeen. Namelijk veldwerk nul. Gehouden in Spaubeek en in Zuid-Limburg. Ik had van een boer twee edelmanboren geleend en vervolgens gingen we boven op de Renkensberg een oude zand- en grindwinning te boren en in kaart brengen. Uiteraard vonden we alleen terrasgrind en draaiden de boren hierop kapot. Bij de boerenbond in Beek moesten we nieuwe kopen. Waar we wel door het terrasgrind heen kwamen vonden we Mioceen zilverzand. Formatie van Breda. Ons veldwerk nul was geslaagd.

Mark Terlièn aan het boren tijdens veldwerk nul.

Vervolgens gingen we met de Suzuki van Robbert geologische formaties bekijken in Zuid-Limburg. We zijn overal geweest van de Heimansgroeve tot aan de Sint-Pietersberg. Van de outcrop van de Bemelerberg tot aan groeve Houben in Spaubeek. Kortom van carbonisch zandsteen tot aan het podzolprofiel in het Stammenderbos. We konden ons dat permitteren omdat we alle vakken van de propedeuse gehaald hadden, terwijl de andere studenten van ons jaar nog lagen te zwoegen aan herkansingen. We waren Robbert, Pim, Mark en Ruud.

Veldwerken vindt je ook bij geologie, culturele antropologie, ecologie en natuurlijk geografie. Je kunt

dan het geleerde toetsen aan de werkelijkheid. Aan de realiteit, zo gezegd. Gaan fysisch geografen nog uit van de grond waarop je staat. Ecologie ziet alleen, dieren, vogels en planten. Cultureel antropologen houden zich bezig met de mens en ment de relatie tussen de omgeving en de mens. Is er genoeg voedsel? Is er genoeg water? Dan moeten we putten slaan.

Het legendarisch veldwerkduo Offermans & Crul.

Rutger studeerde fysische geografie aan de Universiteit van Utrecht. En wat was het kenmerkende van fysische geografie. Ja, natuurlijk, de veldwerken. Rutger zat in zijn propedeuse en moest veldwerk doen in de richting van kwartairgeologie, laaglandgenese. Daarvoor moesten hij en z'n maatje Maarten veldwerk gaan doen in het Land van Maas en Waal, zo mooi bezongen door Boudewijn de Groot: 'Het leed is geleden, de horizon schijnt. Wanneer de doden dronken zijn en pierlala verdwijnt.' Gelukkig kon Maarten een auto lenen van zijn zus, een Suzuki Alto en konden ze slapen in een omgebouwde boerderij in de buurt van Kesteren. Ze kregen het veldwerkgebied Batenburg toegewezen.

Hun opdracht was om het gebied te ontcijferen. Kijken waar de kommen lagen en waar de stroomruggen met

oeverwal lagen. Kortom het maken van een

kwartairgeologische kaart.

Dat is waar Maarten en ik werkten, maar we dachten terug aan 1987 toen we veldwerk deden in Batenburg, gelegen in het Land van Maas en Waal. Op de zolder van een omgebouwde boerderij in Kesteren konden we slapen. Verder had de zus van Maarten haar Suzuki Alto te leen gegeven om elke dag naar het veldwerkgebied te rijden.

Ik pak het blad 39H Bergharen van de topografische dienst (1984) erbij en haal herinneringen op aan ons eerste veldwerk. We werkten ons het schompes. Altijd maar weer boren en gutsen tot je aan de Kreftenheye (Pleistoceen) kwam waar je niet dieper kon komen. We haalden van alles omhoog, zware klei, lichte klei, fijn zand, grof zand, zware zavel, lichte zavel en alles wat daartussen zat. We zaten midden in de kwartairgeologie. We werkten in ploegen 's ochtends boorde ik en 's middags boorde Maarten. Degene die niet boorde schreef het gevondene op in staten die 's

avonds weer uitgewerkt moesten worden met een Rotering pen. 's avonds als we in bed lagen brainstormden we over het gebied. Waar lagen de oeverwallen en waar de stroomruggen en wat was kom? Uiteindelijk kregen we een aardig beeld van ons veldwerkgebied, dat zich kenmerkte door een negen meter diep Boreaal dal opgevuld met lichte klei. De terraskruising lag toen nog ten westen van ons veldwerkgebied.

Batenburg was alleraardigst. Het ligt westelijk van Wijchen aan de Maas. Batenburg telde in 2015 slechts 660 inwoners en wordt daarom meestal geduid als dorp maar heeft een verleden als stad, zelfs één van de oudste van Gelderland. Het historische Batenburg met zijn kasteelruïne is een beschermd stadsgezicht.

Behalve de ruïne zijn er in Batenburg veel historische, veelal witgepleisterde boerderijen te zien, en een oude protestantse dorpskerk, die na verwoesting in de Tachtigjarige Oorlog gedeeltelijk werd herbouwd. Het is, evenals de veel grotere neogotische Rooms-katholieke kerk ernaast, oorspronkelijk gewijd aan Sint Victor, de patroon van de korenmolenaars. Batenburg kreeg in 1349 stadsrechten, maar aangenomen wordt dat het stadje ze rond het jaar 1000 ook al had gekregen. Het werd bestuurd door de machtige Heren van Batenburg, die noch aan de hertog van Gelre noch aan die van

Brabant ondergeschikt waren, maar alleen aan de Duitse keizer. Hun kasteel, rond 1250 gebouwd op een motte, is sinds de Franse tijd een ruïne. De Heren van Batenburg (de laatsten waren de vorsten Van Bentheim-Steinfurt) bestuurden hun Gelderse bezit sindsdien op afstand. Er gebeurt in Batenburg in deze tijd niet veel bijzonders:

De vryheerlijkheid Batenburg op de Maes, in de Betuwe, gelegen, kwam reeds omtrent het einde der XIIIe eeuw in het bezit van het Huis van Bronckhorst. De geschiedenis dezer heerlijkheid levert weinig belang op: benevens eenige twisten van gansch plaatselyken aard met naburige dynasten, versmelt zy zich geheel en al in de algemeene gebeurtenissen van Gelderland.

Batenburg sloeg in de middeleeuwen tot aan het begin van de 17^e eeuw zijn eigen munten, die overal in Europa werden nageemaakt, en vanwege hun slechte kwaliteit geen goede reputatie hadden. Maximiliaan van Bronckhorst-Batenburg-Steyn was de laatste heer met een eigen munt.

Oude huizen in Batenburg.

Batenburg moet van een hoge ouderdom zijn en zou mogelijk kunnen wedijveren met de leeftijd van Nijmegen. Rond het jaar 1000 moet Batenburg stadsrechten hebben verworven, echter op last van Gijsbert van Bronckhorst werden in het jaar 1440, op Bonifaciusdag, voor het laatst de poorten gesloten. Batenburg bezat twee stadspoorten, waarvan onbekend is waar de Maaspoort stond. In de 19^e eeuw wordt melding gemaakt van zichtbare fundamenten van de Appelternsepoort bij hoog water als de grond losgespoeld is. Batenburg moet in oude tijden veel groter zijn geweest dan tegenwoordig, echter in de 14^e of 15^e eeuw werd het grootste deel door een enorme

stadsbrand verwoest. Het verwoeste gedeelte werd nooit meer herbouwd. Tijdens de Tachtigjarige Oorlog moet het stadje wederom aan een verwoestende brand ten prooi zijn gevallen. Tot 1878 lag op het kruispunt van de Grotestraat/Kruisstraat een gerechtssteen, de 'Blauwe Steen'. Het was een dik blok van graniet van ongeveer 75 centimeter dik. Volgens overleveringen bond men tot circa 1800 de doodskist van personen die bij hun dood schulden nalieten, aan deze steen. Pas na het voldoen van de schuld kon de begrafenis plaatsvinden. Resten van deze steen liggen bij de ingang van het kerkhof aan het plein.

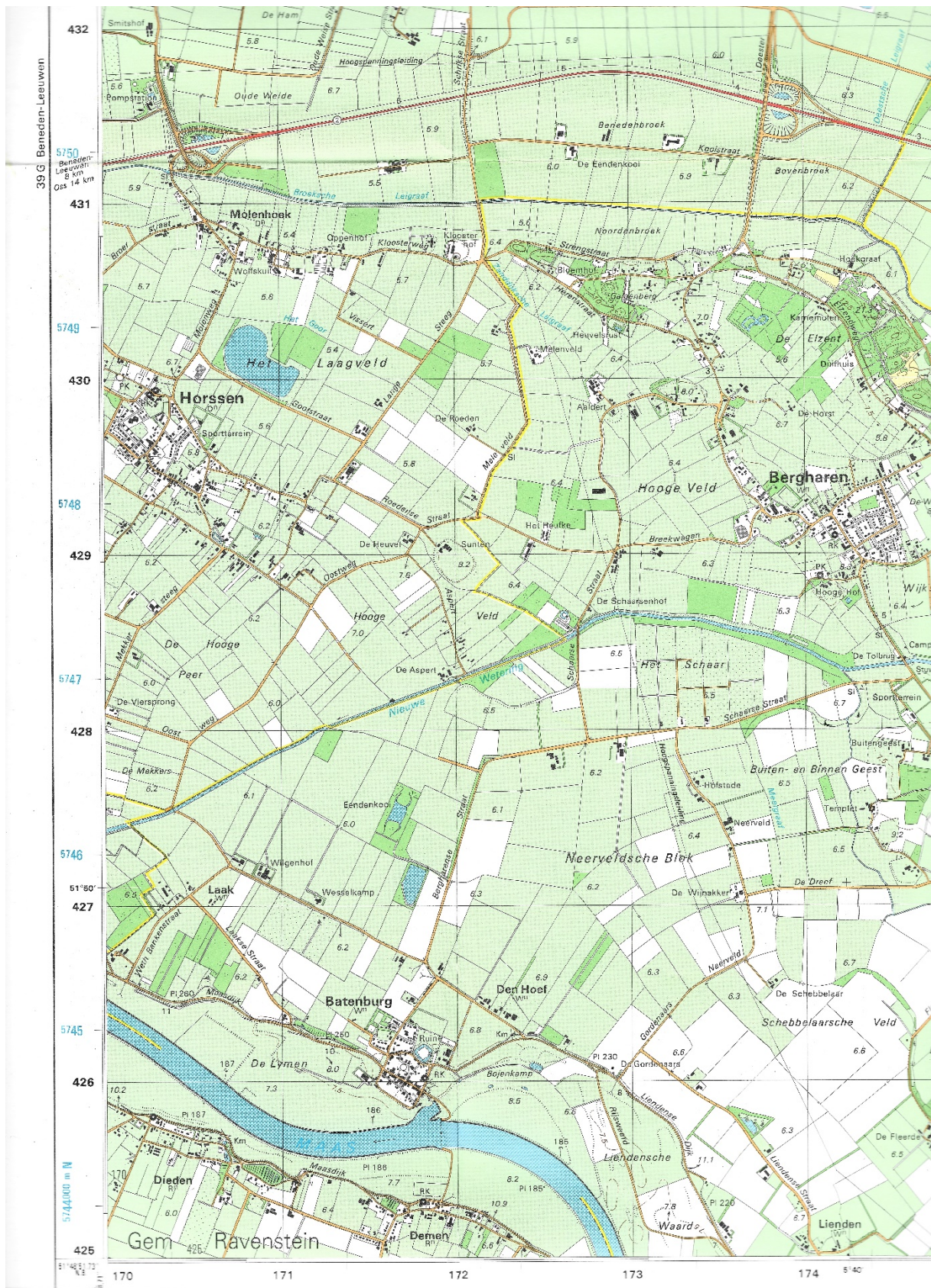
We maakten het veldwerk met verve af en hadden uiteindelijk 314 boringen, terwijl er maar 200 nodig waren. Het gebied was lek geprikt door onze boor-ijver. We hadden de stroomrug van het toponiem *Het Schaar* ontdekt, de kom van het toponiem *het Neerveldsche Blok* en de overslaggronden van de *Laak* (meer-plas-poel). Verder hadden we nog wat boringen gezet in de uiterwaard die hier toponymisch *De Lymen* en *Bojenkamp* heetten. Als toetje mochten we de *Eendenkooi* bezoeken. We hadden het er goed vanaf gebracht en kregen voor ons veldwerk dan ook een acht. Er waren niet zoveel studenten met een acht. We hadden dit overleefd en konden verder met de studie. De grootste hobbel was

genomen. Het propedeuse was binnen. We vierden onze overwinning met een bierfeest. Hiervoor gingen we naar Bert's bierhuis op de Voorstraat en sloegen daar de nodige biervoorraad in. Favoriet was de cassis-kriek en ook nog de Duvel. Het werd een late avond en beschonken gingen we weer op de tast naar onze studentenkamer. Al met al is dit lang geleden en bijna niet meer te herinneren. Ook degene die het veldwerk leidde, de heer Henk Berendsen, alias Hank B., is overleden. Nu zijn er weer nieuwe studenten met nieuwe ideeën en nieuwe begeleiders, zoals Esther Stouthamer.

De indiaan.

Topografische kaart. 1:25.000. Bergharen.

Als grap hadden we het bordje Oeverwal van een gevel in Maastricht afgerukt en dit op onze kentekenplaat vast gemaakt. Dat was namelijk waar we naar opzoek waren, oeverwallen. Het gaf een hilarisch beeld. Een auto met 'Oeverwal' als kenteken:

We stuiten op een 9 meter diep Boreaal dal. Toen de terrassenkruising nog ten westen van ons veldgebied lag. Het werd gedoopt 'het gat van Batenburg'. Meestal kwamen we zo'n 2 meter diep dan zaten we op Kreftenheyde (Pleistoceen) en konden we niet

verder, maar nu moesten we telkens 9 m diep boren naar een gat dat opgevuld was met lichte klei. Er kwam een soort lichtblauwe turquoise klei naar boven. Vreemd om te zien. Onze zanddieptekaart maakt hier een duikeling.

We maakten het veldwerk af, met veel succes, meer dan 315 boringen, en haalden ons propedeuse in één jaar. Eind goed al goed. Maar nooit meer kwartiar geologie. Dat hadden we wel gezien.

Mark Terlien gaat vliegen.

Doctoraalsveldwerk

Jimmy.

Dit was het veldwerk van de Jimmy, een oude beige Simca 1100 die mijn oom ergens in Einighausen op de kop had getikt. We konden erin rijden totdat de keuring verlopen was. We moesten stroomgebieden karteren en daar de variabelen bepalen voor een erosie onderzoek. Samen met Jeroen Spronk gingen we kriskras door Zuid-Limburg zoekend naar plaatsen waar erosie voorkwam. Deze plekken lagen vooral in het Ransdalerveld. Een heerlijke tijd in het Pesakerhöfke. We schrijven het jaar 1988. Wijlen Chrit Schouten kwam op bezoek en ik heb het niet vergeten: 'alle regen komt van boven'. Dat was zijn inbreng. De meeste van deze studenten zijn dan ook voor CSO (ingenieursbureau) gegaan werken. Een melting pot voor aankomend talent.

De fysisch geografen hadden zich goed voorbereid: 'de Edelmanboor en een Van-der-Staaij gingen mee, de bergschoenen aan, geologische kaarten, uiteraard de bodemkaart en topografische kaart (Aubel 42/4 Nord, schaal 1:10.000), een zandlineaal, een canvas zeiltje, een kartonnetje als ondergrond om te karteren, een loep, een kompas, een hellingpistool, pF-ringen, tensio-meters, een schop en een geologische hamer, een theodoliet tevens een fototoestel en een aantal laptops en uiteindelijk een toeristische kaart van hoe-daar-te-komen? Kortom de geografen waren, op z'n Duits, gestaffeld.'

In die tijd behoorde fysische geografie tot de faculteit Ruimtelijke Wetenschappen samen met sociale geografie. Wij hadden sociaal geografische vakken en vise versa. Waar is die tijd toch gebleven? De tijd van na Jan Zonneveld. Opgevolgd door Joost Terwint (proceskunde), Ward Koster (laaglandgenese) en Peter Burrough (Geo-statistiek). Gelegen in Laagbouw-Noord en de 3^e, 4^e en 7^e verdieping van Trans II. Hierdoor viel fysische geografie uiteen in delen. Een kloof die nooit gedicht is.

Later leverde dit alleen maar een trots gevoel op dat je fysische geograaf was, een studie met magische uitstraling. Fysische geografie was een way of life (beroepsdeformatie), Een manier om naar het landschap